

ӘОЖ 811.111-26

ГТАХР 16.01.45

DOI 10.37238/2960-1371.2960-138X.2025.97(1).11

Асетова А.Л.**Әлкей Марғұлан атындағы Павлодар педагогикалық университеті,****Павлодар, Қазақстан**

E-mail: Lemonfeels@mail.ru

**ӘДЕБИ КАРТАЛАРДЫ "ӨЗІНДІК ОҚУ" КУРСЫНДА МӘТІНДІ ТЕРЕҢ
ТАЛДАУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ ПАЙДАЛАНУ**

Андатпа. Әдеби карталар - әдебиет курстарында мәтінді талдауды жақсартудың динамикалық құралы. Мақалада әдеби карталарды оқу іс-әрекетіне интеграциялау бойынша практикалық ұсыныстар келтірілген, бұл олардың әдеби талдауды жақсарту және белсенді оқытуды ынталандыру әлеуетін көрсетеді. Әдеби карталар - үйде оқу курсының бөлігі ретінде мәтінді талдауды жақсартудың қуатты құралы. Көрнекі негізді қамтамасыз ете отырып, олар студенттерге ақпаратты жүйелеуге, байланыстарды анықтауға және әдеби мәтінге тереңірек енуге көмектеседі.

Кілт сөздер: әдеби карталар; мәтінді талдау; үйде оқу; ағылшын әдебиеті; сыни ойлау; белсенді оқыту; педагогикалық құралдар.

Kipicne

"Өзіндік оқу" курсы студенттердің ағылшын әдебиеті саласындағы аналитикалық және интерпретациялық дағдыларын дамытудың негізі болып табылады. Е.В. Челпанова (2016) ағылшын әдебиеті бойынша дәрістерге негізделген Курс студенттерді ағылшын әдебиетіндегі негізгі әдеби шығармалармен, тақырыптармен және бағыттармен таныстырады. Алайда көптеген студенттер, әсіресе ағылшын тілін екінші тіл ретінде үйренушілер, көркем мәтіндердің күрделілігін түсінуде қиындықтарға тап болады.

Әдеби карталар мәтіндерді түсінуге визуалды негіз бола отырып, осы мәселелердің шешімін ұсынады. Бұл құрал ақпаратты ұйымдастыруға, жасырын байланыстарды анықтауға және материалды қабылдауды тереңдетуге мүмкіндік береді. Бұл мақалада мәтінді терең талдауды дамытудағы әдеби карталардың рөлі қарастырылады және оларды "Өзіндік оқу" курсына біріктіру әдістемесі ұсынылады.

Материалдар мен зерттеу әдістері

Ақыл-ой карталары мен графикалық ұйымдастырушылар сияқты визуалды құралдар білім берудегі тиімділігімен бұрыннан белгілі. Зерттеулер көрсеткендей, мұндай құралдар абстрактілі ұғымдарды анағұрлым нақты және қол жетімді ету арқылы түсінуді жақсартады. Әдебиеттану контекстінде әдеби карталар әсіресе құнды. Өйткені олар мәтіндік талдау элементтерін визуалды бейнелеумен

біріктіріп, студенттерге мәтіндермен бірнеше деңгейде өзара әрекеттесуге мүмкіндік береді.

"Ағылшын әдебиетіндегі дәрістер" оқулығы (Челпанова, 2016) әдеби карталарды құрудың тамаша негізі болып табылады. Онда ағылшын әдебиетінің тарихы мен оның негізгі шығармаларына құрылымдық шолу бар. Осы курста оқылған мәтіндердің негізгі элементтерін сәйкестендіру арқылы студенттер тақырыптар, кейіпкерлер және тарихи контекст арасындағы байланысты жақсы түсіне алады.

Зерттеу нәтижелері

Әдеби карта-әдетте мыналарды қамтитын көркем мәтіннің графикалық бейнесі:

Кейіпкерлер: олардың қарым-қатынасы, мінез ерекшеліктері және баяндаудағы рөлі.

Сюжет: негізгі оқиғалар және олардың хронологиялық немесе тақырыптық байланыстары.

Тақырыптар: орталық идеялар және олардың мәтіндегі көріністері.

Қоршаған орта: физикалық және символдық орындар.

Рәміздер мен мотивтер: мәтінге терең мағына беретін қайталанатын элементтер.

Әдеби карталарды курсқа енгізу қадамдары.

1. Мәтінді таңдау

"Өзіндік оқу" курсы үшін ағылшын әдебиеті бойынша дәрістерден мәтіндер таңдалады. Бұл мәтіндер, соның ішінде Шекспир, Диккенс және Остин шығармалары, бай баяндау құрылымы мен тақырыптық тереңдігіне байланысты әдеби дисплей үшін өте қолайлы.

2. Әдеби карталармен танысу

Мұғалім ертегілер немесе танымал әңгімелер сияқты қарапайым мысалдарды қолдана отырып, әдеби карталар тұжырымдамасымен таныстырады.

3. Топтық және жеке тапсырмалар

Студенттер топтарға бөлінеді немесе берілген мәтіндердің карталарын жасау үшін жеке жұмыс істейді. Әр топ картаның белгілі бір аспектісіне арналған:

1-топ: кейіпкерлердің қарым-қатынасы.

2-топ: сюжеттің құрылымы.

3-топ: тақырыптық талдау.

4-топ: символизм және мотивтер.

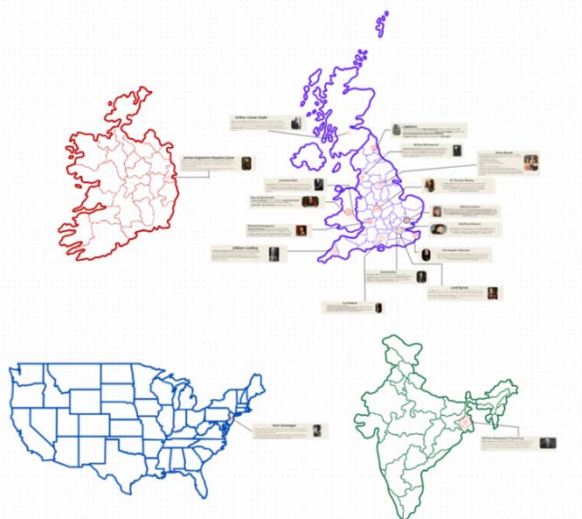
4. Презентация және талқылау

Карталарды жасағаннан кейін студенттер өз нәтижелерін аудиторияға ұсынады. Бұл кезең ынтымақтастыққа ықпал етеді және мәтінді әр түрлі түсіндіруге мүмкіндік береді.

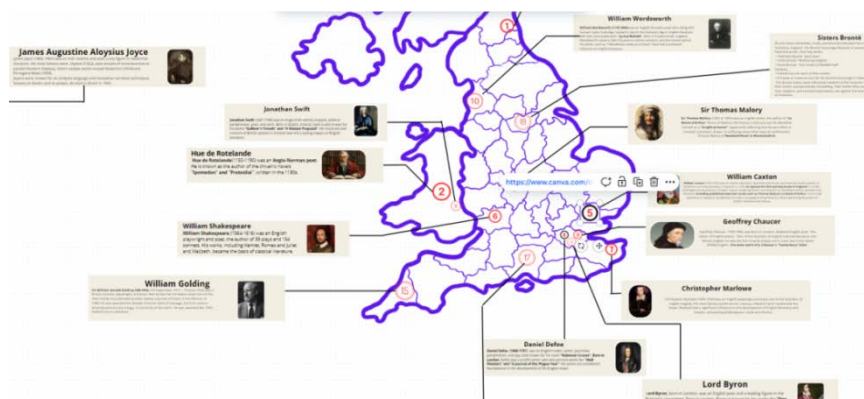
5. Рефлексия және кері байланыс.

Студенттер бұл процесс туралы ойланып, әдеби картаны құру олардың мәтінді түсінуіне қалай әсер еткенін талқылайды. Оқытушы да кері байланыс береді.

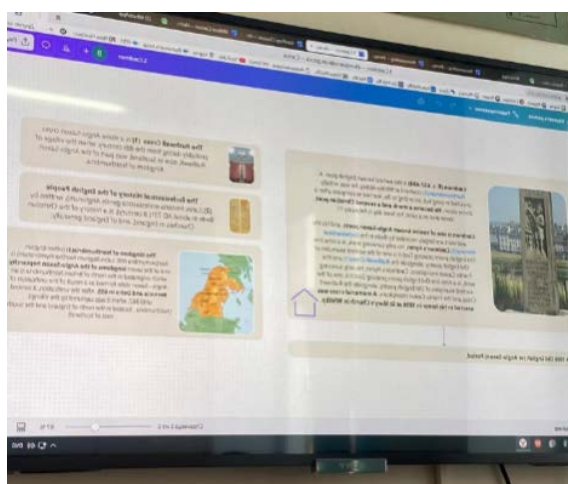
Келесі әдеби карталар "Өзіндік оқу" курсынағы 1-курс студенттері, "Ағылшын тілі әдебиеті және медиадидактика" топтарының жұмыстары. Міо интерактивті тақтасындағы жұмыстарын көре аласыздар. Бұл жерде барлық он лекция, барлық кезеңдер қамтылған. Әр нүктеде қосымша ақпарат берілген (сурет-3).

1-Сурет

2-Сурет

3-Сурет

4-Сурет

"Өзіндік оқу" курсына әдеби карталарды пайдалану бірқатар артықшылықтарды көрсетеді:

1. Мәтінді түсіну жақсарады

Студенттер кейіпкерлер мен оқиғалар арасындағы қарым-қатынас туралы нақты түсінік туралы хабарлады. Мысалы, Шекспирдің "Макбетін" сәйкестендіру студенттерге кейіпкердің моральдық құлдырауын және оның амбиция мен тағдыр сияқты тақырыптармен байланысын бақылауға көмектесті.

2. Тақырыптармен және белгілермен өзара әрекеттесу

Әдеби карталар оқушыларды тақырыптар мен белгілерді тереңірек талдауға итермеледі. Диккенстің "Үлкен үміттерін" зерттей отырып, студенттер әлеуметтік ұтқырлық пен жеке сатып алудың қайталанатын мотивтерін анықтады, олар өз карталарында айқын көрсетті.

3. Сыни ойлауды дамыту

Мәтіндік элементтерді бір құрылымға біріктіру арқылы студенттер ақпаратты талдау және синтездеу қабілетін жақсарттады. Бұл дағды олардың оқытушы ретіндегі болашақ жұмысы үшін ерекше құнды.

4. Ынтымақтастық және өзара оқыту.

Топтық жобалар студенттерге идеялармен бөлісуге және бір-бірінің түсіндірмелеріне қарсы тұруға мүмкіндік берді, бұл бірлескен оқу ортасын құруға ықпал етті.

Әдеби карталардың практикалық қолданылуын көрсету үшін үйде оқу курсының студенттері Джейн Остиннің "Мақтаныш пен алаушылық" картасын жасады. Картаға мыналар кірді:

Кейіпкерлердің қарым-қатынасы: Элизабет Беннетт, Дарси мырза және басқа кейіпкерлер арасындағы байланыстарды визуализациялау.

Негізгі тақырыптар: махаббат, әлеуметтік жағдай және жеке өсу тақырыптарын бөлектеу.

Параметр: Пемберли мен Лонгборн сияқты жерлердің маңыздылығын көрсетеді.

Бұл жаттығу Остиннің өмір сүрген ортасы кейіпкерлердің дамуы мен әлеуметтік нормаларды қалай көрсететінін көрсетті, бұл студенттердің роман туралы түсінігін байытты.

Әдеби карталар-үйде оқу курсының бөлігі ретінде мәтінді талдауды жақсартудың қуатты құралы. Көрнекі негізді қамтамасыз ете отырып, олар студенттерге ақпаратты жүйелеуге, байланыстарды анықтауға және әдеби мәтінге тереңірек енуге көмектеседі. Бұл әдіс әсіресе Е.В. Челпанованың (2016) ағылшын әдебиетіндегі дәрістерінде оқылған шығармалар үшін тиімді, өйткені ол оқулықтың құрылымы мен тақырыптық талдауға баса назар аударуына сәйкес келеді.

Қорытынды

Болашақ зерттеулер әдеби карталарды жасау үшін цифрлық құралдарды пайдалануды, сондай-ақ оларды әртүрлі жанрларда және білім берудің әртүрлі деңгейлерінде қолдануды зерттей алады. Әдеби карталарды оқу бағдарламасына

біріктіру арқылы оқытушылар студенттердің қарқынды және интерактивті білім алуына ықпал ете алады.

ӘДЕБИЕТ

- [1] Челпанова, Е. В. (2016). Лекции по английской литературе. Москва: Издательство гуманитарной литературы. с. 12-34, 56-87
- [2] Brown, J. (2019). Graphic organizers in literature education: Enhancing textual analysis. London: Academic Press. pp. 45-78
- [3] Smith, R. (2015). Literary maps and their role in developing critical thinking skills. New York: Educational Horizons Publishing. pp. 102-146
- [4] Козлов, П. А. (2018). Визуализация информации в образовательных практиках: Теория и методы. Санкт-Петербург: Издательство «Просвещение». с. 98-120
- [5] Johnson, L., & Freeman, T. (2017). Teaching English literature: Tools and strategies for visual learning. Boston: Learning Works. pp. 66-89

REFERENCES

- [1] Chelpanova, Ye. V. (2016). Leksii po angliyskoy literature. Moskva: Izdatel'stvo gumanitarnoy literatury. s. 12-34, 56-87 [Chelpanova, E. V. (2016). *Lectures on English Literature*. Moscow: Publishing House of Humanitarian Literature. pp. 12-34, 56-87].
- [2] Braun, Dzh. (2019). Graficheskiye organayzery v literaturnom obrazovanii: uluchsheniye tekstovogo analiza. London: Academic Press. str. 45-78 [Braun, Dzh. (2019). *Graficheskiye organayzery v literaturnom obrazovanii: uluchsheniye tekstovogo analiza*. London: Academic Press. str. 45-78].
- [3] Smit, R. (2015). Literaturnyye karty i ikh rol' v razvitii navykov kriticheskogo myshleniya. N'yu-York: Educational Horizons Publishing. str. 102-146 [Smit, R. (2015). *Literaturnyye karty i ikh rol' v razvitii navykov kriticheskogo myshleniya*. N'yu-York: Educational Horizons Publishing. str. 102-146].
- [4] Kozlov, P. A. (2018). Vizualizatsiya informatsii v obrazovatel'nykh praktikakh: Teoriya i metody. Sankt-Peterburg: Izdatel'stvo «Prosveshcheniye». s. 98-120 [Kozlov, P. A. (2018). *Information visualization in educational practices: Theory and methods*. St. Petersburg: Prosveshchenie Publishing House. pp. 98-120].
- [5] Johnson, L., & Freeman, T. (2017). Teaching English literature: Tools and strategies for visual learning. Boston: Learning Works. pp. 66-89 [Dzhonson, L. i Frimen, T. (2017). *Prepodavaniye angliyskoy literatury: instrumenty i strategii vizual'nogo obucheniya*. Boston: Learning Works. str. 66-89].

Асегова А.Л.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЛИТЕРАТУРНЫХ КАРТ В КАЧЕСТВЕ ИНСТРУМЕНТА ГЛУБОКОГО АНАЛИЗА ТЕКСТА В КУРСЕ "САМОСТОЯТЕЛЬНОЕ ОБУЧЕНИЕ"

Аннотация. Литературные карты - динамический инструмент для улучшения анализа текста в литературных курсах. В статье представлены практические рекомендации по интеграции литературных карт в учебную деятельность, что показывает их потенциал для улучшения литературного анализа

и стимулирования активного обучения. Литературные карты - мощный инструмент для улучшения анализа текста как части курса домашнего обучения. Обеспечивая визуальную основу, они помогают учащимся систематизировать информацию, выявлять связи и глубже погружаться в литературный текст.

Ключевые слова: литературные карты; анализ текста; домашнее чтение; английская литература; критическое мышление; активное обучение; педагогические инструменты.

Asetova Aizhan

**THE USE OF LITERARY MAPS AS A TOOL FOR DEEP TEXT
ANALYSIS IN THE COURSE "SELF-STUDY"**

Annotation. Literary maps are a dynamic tool for improving text analysis in literary courses. The article presents practical recommendations on the integration of literary maps into educational activities, which shows their potential to improve literary analysis and stimulate active learning. Literary maps are a powerful tool for improving text analysis as part of a homeschooling course. By providing a visual framework, they help students organize information, identify connections, and delve deeper into the literary text.

Keywords: literary maps; text analysis; home reading; English literature; critical thinking; active learning; pedagogical tools.